

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра політології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

з науково-педагогічної роботи

Ніколаєва М.І.

« 30 » *серпня* 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ
ІНСТИТУТІВ

Рівень вищої освіти: **Перший (бакалаврський)**

Галузь знань: **29 Міжнародні відносини**

Спеціальність: **291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії**

Освітньо-професійна програма: **Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії**

ОНУ
2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Актуальні проблеми сучасних політичних інститутів». Одеса: ОНУ, 2024. 17 с.

Розробник:

О.Ю. Хорошилов кандидат політичних наук, доцент.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології

Протокол № 1 від «30» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри _____ (Світлана КОЧ)

Погоджено із гарантом ОПП _____ (Юлія МАЙСТРЕНКО)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету МВПС

Протокол № 1 від «30» серпня 2024 р.

Голова НМК _____ (Олег ХОРОШИЛОВ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри політології

Протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри політології

Протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 4 годин – 120 залікових модулів – 1 змістових модулів – 2	Галузь знань 29 Міжнародні відносини Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)	Нормативна ОК30	
		Рік підготовки:	
		4-й	-
		Семестр	
		8-й	-
		Лекції	
		20 год.	-
		Практичні, семінарські	
		28 год.	-
		Лабораторні	
		год.	-
		Самостійна робота	
		72 год.	-
		Форма підсумкового контролю: залік	

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу полягає у всебічному досягненні здобувачами спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» засад інституційного аналізу політики, формування в них комплексу знань для дослідження та інтерпретації функціонування формальних та неформальних соціальних інститутів, їхнього впливу на внутрішню та зовнішню політику сучасних держав.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

Інтегральні компетентності (ІК)

ІК Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК01. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України;

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК05. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

Програмними результатами навчання за дисципліною є:

РН07. Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси

РН15. Розуміти та застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо

РН16. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми сучасних політичних інститутів» здобувач повинен:

Знати: основні теоретичні постулати неоінституційного підходу до аналізу політики.

Уміти застосовувати набуті знання під час аналізу внутрішньої та зовнішньої політики сучасних держав, інтерпретації та пояснення тактик та стратегій діяльності політичних акторів у конкуренції за владу.

Розуміти вплив формальних та неформальних соціальних інститутів на політико-владні відносини, що розгортаються в різних соціокультурних та цивілізаційних реаліях.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1 «Теоретичні засади інституційного аналізу політики»

Тема 1. Політичні інститути: сутність, функції, типологія

Соціальний інститут в інтерпретації інституціоналізму (формально-юридичний підхід) та неоінституціоналізму (інститут як «правила гри» та породження політичної культури суспільства). Еволюційна та конструктивістська парадигми в аналізі діяльності політичних інститутів.

Типології соціальних інститутів: формальні і неформальні соціальні інститути та практики.

Тема 2. Культурне підтрунтя та етична місія політичних інститутів

Соціальний та історичний напрями неоінституціоналізму в інтерпретації культурно-цивілізаційного бекграунду політичних інститутів. Політична культура як чинник функціонування політичних систем сучасності.

Етичні функції політичних інститутів: основні теоретичні постулати концепцій Б. Сутора та М. Олсона. «Менеджеріальна революція» в трансформації етичної місії політичних інститутів країн «консолідованої демократії». Інфраструктура діяльності політичних інститутів в парадигмі «Good Governance».

Тема 3. Неформальні політичні інститути

Теоретико-методологічні підходи до визначення неформальних інститутів. Причини формування неформальних інститутів у політичній сфері.

Типи неформальних інститутів: клієнтелізм, патримоніалізм, неопатримоніалізм, клан, корупція. Національні інтереси та неформальні політичні інститути.

Неформальні політичні інститути як виклик для демократичного розвитку: теоретичний вимір, практичні прояви.

Тема 4. Траєкторії трансформації політичних інститутів.

Соціодинаміка політичних інститутів. Реформа і революція в зміні інституційного дизайну політичних систем. Нелінійність процесів трансформації політичних інститутів.

Модернізація як різновид динаміки політичних інститутів: вестернізація, демократизація, індігенізація. «Залежність від пройденого шляху» та «інституційні пастки» в соціодинаміці політичних інститутів.

Змістовний модуль 2 «Інституційна інфраструктура сучасної демократії»

Тема 5. Політична система суспільства. Держава як центральний інститут політичної системи.

Поняття політичної системи як механізму формування і функціонування влади у суспільстві, чинник стабільності і розвитку політичного життя. Класичні уявлення про політичні системи (Г. Алмонд, Д. Істон, Т. Парсонс). Сутність і типи сучасних політичних систем.

Основні елементи політичної системи, її інституційна, інформаційно-комунікаційна і нормативно-регулятивна підсистеми. Функції політичної системи: визначення цілей, завдань, програми діяльності суспільства, мобілізація ресурсів на досягнення поставлених цілей, інтеграція всіх елементів суспільства.

Типологія політичних систем: тоталітарні, авторитарні, демократичні. Держава як центральний інститут політичної системи суспільства: Походження і сутність держави. Типи та форми державного устрою: унітарна, федеративна, конфедеративна.

Сучасні дискусії щодо долі інститутів національної держави в умовах глокалізації. Мондіалізм, втрата монополії на легальне застосування насильства, регіоналізм та сепаратизм, «балканізація» тощо.

Тема 6. Інститут багатопартійності як основа демократії

Сутність політичної партії. Основні шляхи творення політичних партій та закономірності еволюції партійних структур. «Залізний закон» олігархізації політичних партій (Р. Міхельс).

Структура політичної партії, її основні функції. Партійна система. Різновиди політичних партій та партійних систем: плюралізм класифікацій. Партійні блоки та коаліції.

Дискусії щодо сучасних кризових тенденцій у функціонуванні інституту багатопартійності: абсентеїзм, «криза великих нарративів», конкуренція з неурядовими організаціями тощо.

Тема 7. Інститут парламентаризму в політичному житті сучасних суспільств.

Природа, сутність, системні характеристики парламентаризму. Парламентаризм у системі публічного управління. Парламентські вибори як

детермінанта представницької демократії. Парламентські процедури та законотворчий процес. Контрольні функції парламенту в інфраструктурі демократичного врядування.

Актуальні тенденції та парадокси структур сучасного парламентаризму: наукові дискусії щодо перспектив парламентської демократії. Лобізм та представництво народних інтересів.

Тема 8. Інститут президентства в політичному житті сучасних суспільств.

Сутність президентства як суспільно-політичного інституту. Особливості прояву інституту президентства в політичних, економічних, культурних процесах країн консолідованої демократії та держав пострадянського простору.

Супер-президентство як загроза та виклик для демократії. Інститут президентства в процесах авторитарного реверсу.

Тема 9. Інститут місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування в інституційному дизайні сучасної демократії: місія та функції. Моделі організації структур місцевого самоврядування.

Доктринальні та нормативні підходи до існування, функціонування і розвитку інституту місцевого самоврядування в умовах глобалізації. Деволуція та децентралізація як тренди у взаємовідносинах інститутів державної влади та місцевого самоврядування: позитиви та загрози.

Реформа децентралізації в сучасній Україні: загальнонаціональний та регіональний виміри. Суперечності та перспективи розвитку інституту місцевого самоврядування в Україні.

Тема 10. Інституційний дизайн України: еволюція, сучасний стан, виклики.

Еволюція інституційного дизайну політичної системи сучасної України. Система стримувань та противаг в інституційному дизайні політичної системи України.

Суперечності, виклики та перспективи діяльності вітчизняних політичних інститутів.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л	П	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
<i>Змістовний модуль 1 «Теоретичні засади інституційного аналізу політики»</i>						
Тема 1. Політичні інститути: сутність, функції, типологія	12	2	2	0	0	8
Тема 2. Культурне підґрунтя та етична місія політичних інститутів	12	2	4	0	0	6
Тема 3. Неформальні політичні інститути	14	2	4	0	0	8
Тема 4. Траєкторії трансформації політичних інститутів	14	2	4	0	0	8
Разом за модулем 1	52	8	14	0	0	28
<i>Змістовний модуль 2 «Інституційна інфраструктура сучасної демократії»</i>						
Тема 5. Політична система суспільства. Держава як центральний інститут політичної системи	12	2	4	0	0	6
Тема 6. Інститут багатопартійності як основа демократії	10	2	2	0	0	6
Тема 7. Інститут парламентаризму в політичному житті сучасних суспільств.	8	2	2	0	0	4

Тема 8. <i>Інститут президентства в політичному житті сучасних суспільств.</i>	10	2	2	0	0	6
Тема 9. <i>Інститут місцевого самоврядування</i>	10	2	2	0	0	6
Тема 10. <i>Інституційний дизайн України: еволюція, сучасний стан, виклики</i>	12	2	2	0	0	8
Разом за модулем 2	62	12	14	0	0	38
Разом за змістовим модулем	114	20	28	0	0	66
ІНДЗ						6
Усього годин	120	20	28	0	0	72

4. Теми семінарських занять: не передбачено планом

5. Теми практичних занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<i>Соціальний інститут у формально-юридичній інтерпретації. Інститут як «правила гри» та породження політичної культури суспільства. Еволюція політичних інститутів. Принципи інституційного інжинірингу. Типології соціальних інститутів: основні критерії.</i>	2
2	<i>Політична культура та цивілізаційна приналежність як підґрунтя соціальних інститутів. Проблема інституційних новацій та інновацій. Етичні функції політичних інститутів (Знайомство з основними постулатами теорій Б.Сутора та М.Олсона, аналіз етичної інфраструктури влади в зарубіжних країнах та в Україні)</i>	4
3	<i>Неформальні політичні інститути як загрози демократичним формам врядування. Причини виникнення клановості, непотизму, клієнтелізму, корупції. Суперечності реалізації національних інтересів під впливом неформальних політичних інститутів.</i>	4
4	<i>Соціодинаміка політичних інститутів: реформа, революція, модернізація, вестернізація, індігенізація. Вірогідність уникнення «інституційних пасток». Дискусії щодо можливості подолання «залежності від пройденого шляху».</i>	4

5	<i>Політична система суспільства як цілісна сукупність соціальних інститутів, структур та відносин. Алгоритми функціонування політичних систем. Держава як центральний політичний інститут сучасного суспільства. Дискусії щодо долі національних держав в епоху глокалізації.</i>	4
6	<i>Вивчення концептуальних положень основних наукових підходів до виявлення сутності політичних партій. Шляхи утворення політичних партій як соціальних інститутів. Структура політичної партії. Типологія політичних партій. Наукові дискусії щодо причин кризи традиційних політичних партій у сучасному світі.</i>	2
7	<i>Парламент як центральний інститут народовладдя: витоки, функції, алгоритми діяльності. Парламентаризм у системі публічного управління. Парламентські вибори як детермінанта представницької демократії. Актуальні тенденції та парадокси структур парламентаризму: наукові дискусії щодо перспектив парламентської демократії. Суперечності лобізму та народного представництва.</i>	2
8	<i>Президентство в структурі інститутів державного менеджменту: діалектика демократизму та авторитаризму. Особливості прояву інституту президентства в політичних, економічних, культурних процесах країн консолідованої демократії та держав пострадянського простору. Авторитарний «поворот» та інститут президентства</i>	2
9	<i>Інститут місцевого самоврядування в системі сучасного демократичного режиму. Моделі організації структур місцевого самоврядування. Децентралізація як тренд у взаємовідносинах інститутів державної влади та місцевого самоврядування: позитиви та загрози. Реформа децентралізації в сучасній Україні: загальнонаціональний та регіональний виміри.</i>	2
10	<i>Еволюція інституційного дизайну України: вплив ендогенних та екзогенних чинників. Політична система сучасної України: суперечності, дискусії щодо вдосконалення.</i>	2
ВСЬОГО		28

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Тема 1.	<i>Політичні інститути: сутність, функції, типологія [1] [2]</i>	8
Тема 2.	<i>Культурне підґрунтя та етична місія політичних інститутів [1] [3]</i>	8
Тема 3.	<i>Неформальні політичні інститути [1] [2]</i>	8
Тема 4.	<i>Траєкторії трансформації політичних інститутів [1] [2]</i>	8
Тема 5.	<i>Політична система суспільства. Держава як центральний інститут політичної системи [1] [2]</i>	8
Тема 6.	<i>Інститут багатопартійності як основа демократії [1] [2]</i>	6
Тема 7.	<i>Інститут парламентаризму в політичному житті сучасних суспільств [1] [2]</i>	6

Тема 8.	<i>Інститут президентства в політичному житті сучасних суспільств [1] [2]</i>	6
Тема 9.	<i>Інститут місцевого самоврядування [1] [2]</i>	6
Тема 10.	<i>Інституційний дизайн України: еволюція, сучасний стан, виклики [1] [2]</i>	8
ВСЬОГО		72

До самостійної роботи відноситься:

[1] – підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять;
[2] – написання рефератів, есе; [3] – індивідуальне навчально-дослідне завдання занять.

7. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

На основі знань змісту Кодексів етичної поведінки державних службовців та парламентаріїв країн консолідованої демократії (Code of Conduct) розробити проекти «Кодексу етичної поведінки народного депутата України» та «Кодексу етичної поведінки державного службовця України»

8. Методи навчання

Основні методи навчання представлені: аналізом основних концепцій сучасної політичної науки, здійснюваним під час лекційних занять, застосуванням порівняльного методу в практиці функціонування публічних та не публічних політичних інститутів різних держав сучасності.

Використовуються класичні дидактичні методи: *Словесні*: лекції (проблемні, лекції-візуалізації), розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, обговорення проблемних ситуацій. *Наочні*: ілюстрація за допомогою мультимедійних презентацій.

9.Форми контролю і методи оцінювання

(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Застосовано два види контролю: поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться під час лекційно – практичних занять, а також виконуючи окремі самостійні (індивідуальні) завдання.

Підсумковий контроль - **залік**

Критерії оцінювання результатів навчання:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом на підставі наданої викладачем літератури; вільно та аргументовано викладає вивчений матеріал під час усних виступів відповіді; повністю розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому додаткову літературу; висловлює свої думки, робить висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки, орієнтуючись на вітчизняну політико-філософську думку та практичну ситуацію в політиці. Здобувач проявляє креативний підхід до виконання самостійної роботи; проводить аналіз та порівняння вивченого матеріалу.	творчо розкриває сутність практичних питань під час практичного заняття, використовуючи додаткову літературу; використовує теоретичні знання при виконання індивідуальної та самостійної роботи; проявляє творчий підхід в інтерпретації положень кодексів професійної етики, впроваджених до практики країн консолідованої демократії.

Добре	добре володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; вільно використовує категоріальний апарат дисципліни; при представленні деяких питань не вистачає аргументації відповіді та застосування додаткової, самостійно вивченої інформації; допускаються при цьому окремі дрібні неточності.	правильно відповів на більшість запитань від викладача; виконав всі індивідуальні та самостійні завдання, але не достатньо повно їх розкрив та не використав додаткову літературу.
Задовільно	володіє навчальним матеріалом та категоріальним апаратом на початковому рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час відповідей та не надає аргументації щодо них.	має елементарні навички виконання завдання; правильно відповідає на половину запитань; виконав на достатньо примітивному рівні індивідуальні та самостійні завдання.
Незадовільно з можливістю повторного складання	Здобувач володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; не володіє категоріальним апаратом; не може надати чітких відповідей та робити висновки.	не виконав індивідуального та самостійних завдань, але може дати відповідь на декілька питань для підсумкового контролю.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє категоріальним апаратом та навчальним матеріалом	не виконав індивідуальне та самостійні завдання та не може дати відповідь на жодне питання з підсумкового контролю

10. Питання для підсумкового контролю

1. Неоінституційне тлумачення сутності політичних інститутів: основні теоретичні постулати.
2. Конструювання політичних інститутів: теоретичні засади, практичні приклади.
3. Етична місія політичних інститутів: сучасні теоретичні погляди та практичні рішення.
4. Соціокультурні детермінанти функціонування політичних інститутів: теорія та практика. Політична культура та цивілізаційна приналежність як чинники інституційного дизайну суспільства.
5. Політична система суспільства: поняття, структура, типологія, функції.
6. Держава як центральний інститут політичної системи: поняття, ознаки, сучасні виклики.
7. Форма правління та тип адміністративно-територіального устрою як атрибути держави: визначення понять, різновиди практичного прояву.
8. Національна держава в епоху глокалізації: дискусії щодо майбутнього.
9. Політична партія як соціальний інститут: шляхи формування, типології, функції. Криза традиційних політичних партій у сучасному світі.
10. Парламент як центральний інститут народовладдя: еволюція, структурне багатоманіття, функції. Виклики парламентаризму у сучасному світі.
11. Інститут місцевого самоврядування в системі сучасного демократичного режиму: основні моделі.

12. Соціодинаміка політичних інститутів: причини, різновиди, наслідки.
13. Революція і реформа як полюсні варіанти соціодинаміки політичних інститутів: порівняльний аналіз.
14. Демократизація як траєкторія соціодинаміки політичних інститутів: сучасні регіональні та світові тенденції.
15. Модернізація, вестернізація, індігенізація: плюралізм наукових інтерпретацій, практичний прояв.
16. Неформальні інститути в політичній сфері: підходи до концептуалізації та індикатори визначення.
17. Витоки та типи неформальних інститутів у політиці.
18. Політична корупція: підходи до концептуалізації, засоби профілактики та боротьби проти політичної корупції.
19. Інституційний дизайн політичної системи України: еволюція, сучасний стан, основні виклики.
20. Реформа децентралізації в Україні: актуальні результати, суперечності, внутрішньополітичні та зовнішньополітичні виклики.

11. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточний контроль										Загальний підсумок	
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	ІНДЗ	
5	10	10	10	10	5	5	5	5	5	30	100

12. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C	задовільно	
70-74	D		
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Робоча програма курсу «Актуальні проблеми сучасних політичних інститутів»
2. Силабус дисципліни «Актуальні проблеми сучасних політичних інститутів»

14. Рекомендована література

Базова

1. Алексєєнко А.І. (2024) Сучасні форми правління в перспективі інституційних інновацій: політичний аспект. *Політикус. Науковий журнал*. №1. С.27 – 32.
2. Баймуратов М.О., Юрченко М.М. (2019) Інститут місцевого самоврядування в умовах глобалізації: до визначення доктринальних та нормативних підходів. *Південноукраїнський правничий часопис*. №4. Ч. 2. С.3-8
3. Вольський О.І. (2022) Особливості формування спроможних територіальних громад в контексті децентралізації в Україні. *Політикус. Науковий журнал*. Вип.1. С.25 – 33.
4. Гантінгтон С. (2020) Політичний порядок у мінливих суспільствах. Київ: Наш формат, 448 с.
5. Кармазіна М. (2020) Тридцять років української багатопартійності (кінець 1990 – початок 2020 рр.). Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. 88 с.
6. Клімова Г.П. (2002) Інститут місцевого самоврядування в сучасній Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Вип.4. С.15 – 22.
7. Лікарчук Д.С. (2020) Політико-адміністративні аспекти модернізації державного управління: конфліктологічний вимір. *Право і державне управління*. №4. С.250 – 255.
8. Литвин В. (2019) Президенти. Політичне лідерство: світові реалії, українська практика. К.: Видавництво «Зелений Пес», 464 с.
9. Литвин В. (2018) Атрибути та різновиди напівпрезидентської системи правління в Європі: інституційно-процесуальний і політично-поведінковий аспекти: монографія. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 636 с.
10. Мамонтова Е., Ковальова О. (2020) Клієнтелізм як політико-психологічний феномен. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», Вип. 66. С. 65–72.
11. Наумкіна С.М. (2024) Врахування інтересів національної безпеки в стандартах ЄС щодо регулювання лобізму. *Політикус. Науковий журнал*. №1. С.73 – 76.
12. Наумкіна С.М., Ахмеров О.О. (2021) Сучасні тенденції розвитку інституту місцевого самоврядування. *Політикус. Науковий журнал*. Вип.3. С.62 – 68.
13. Політична система України: конституційна модель та політичні практики : монографія / кол. авт.: Зеленько Г. І. (2023). Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 536 с.

14. Романюк А. (2021) Еволюція політичних інститутів. К.: Вид. Гельветика, 184 с.
15. Ротар Н. (2019). Неоінституціоналізм в системі теоретико-методологічних засад політичної науки. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, (39), 136–146.
16. Садовий Ю.В. (2024). Інститути та їхнє політичне і соціально-економічне значення для розвитку держави. *Політикус. Науковий журнал*. №1. С.91 – 99.
17. Степанова Н.Є. (2020) Соціокультурні детермінанти політико-інституційної трансформації в Україні. *Соціокультурні чинники трансформації політичної реальності у XXI столітті*. Одеса: Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова, С.151 – 184.
18. Фукуяма Ф. (2019) Політичний порядок і політичний занепад. К.: Наш формат, 608 с.
19. Чальцева О.М. (2023) Інституціоналізація політичної партії як актора публічного управління. *Політикус*. Вип. 5. С.103 – 108.
20. Шестакова Ю.В., Григорович Л.С. (2022) Удосконалення парламентської етики в Україні. *Політикус*. Вип. 2. С.70 – 74.
21. Anti-Corruption Reforms in Eastern Europe and Central Asia: Progress and Challenges, 2016–2019. OECD. 2020. URL: <https://www.oecd.org/corruption/Anti-CorruptionReforms-Eastern-Europe-Central-Asia-2016-2019-ENG.pdf>
22. Thomson C., Blagden D. (2018) A Very British National Security State: Formal and informal institutions in the design of UK security policy. *The British Journal of Politics and International Relations*. Vol. 20. No. 3. P. 573–593.

Допоміжна

1. Бульдович П. (2017) Сутність та особливості неформальних інститутів в політиці. *EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE*. Volume 4. Issue 2. С.42 – 47.
2. Гелей С. (2017) Політичні та правові системи світу. К: Центр навч. л-ри, 346 с.
3. Кушнар'ов І. (2018) Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Видавництво «Юридична думка», 408 с.
4. Мойсес Наїм (2017) Занепад влади: Від владних кабінетів до полів битви й церкви, а потім і до держави, або чому сьогодні бути при владі означає зовсім інше, ніж колись. Київ: Форс Україна, 448 с.
5. Олсон М. (2007) Влада і процвітання. Подолання комуністичних та капіталістичних диктатур. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 174 с.
6. Петров П.Г. (2017) Політичні інститути: узагальнення змісту підходів до визначення поняття. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. Т.20. №9. С.64-71.

7. Сарторі Дж. (2001) Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. К.: АртЕк, 224 с.
8. Сарторі Дж. (2005) Теорія ухвалення рішень за демократії. *Демократія. Антологія*; упоряд. О. Проценко. К: Смолоскип, С. 715–750.
9. Стойко О. М. (2016) Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; «Логос». 416 с.
10. Фісун О. (2016) Неформальні інститути та неопатримоніальна демократія в Україні. *Агора*. № 17. С. 9–13.
11. Amy Gutmann; Dennis F. Thompson, eds. (2006). *Ethics and politics: cases and comments* (4th ed.). Belmont, CA: Thomson/Wadsworth, 2006. 226 p.
12. Cheibub J. (2007) *Presidentialism, parliamentarism, and democracy*. Cambridge University Press, 202 p.

15. Інформаційні ресурси

1. A Ethics Handbook for: Executive Branch Employees – USA. URL: <http://www.nobribes.org/documents/USA%20Ethics/20h>.
2. Australian Government. Standards of Ministerial Ethics. URL: http://www.dpmc.gov.au/guidelines/docs/ministerial_ethics.pdf/
3. Bertelsmann Transformation Index (BTI). URL: <https://bti-project.org/>
4. Committee on Standard in Public Life. Contribution to Policy Development URL: [http://www. public-standards.gov.uk/publications.aspx](http://www.public-standards.gov.uk/publications.aspx).
5. Corruption Perceptions Index. URL: <http://www.transparency.org/research/cpi/overview>
6. Freedom in the World. URL: <https://freedomhouse.org/>
7. Nations in Transit. URL: <https://freedomhouse.org/report-types/nations-transit>.
8. Neoinstitutionalism URL: <https://www.britannica.com/topic/neoinstitutionalism>
9. New Zealand Public Service Code of Conduct (Archived) URL:http://www.ssc.govt.nz/display/document.asp?docid=6284&pageno=2#P51_4324.
10. State Services Commission of New Zealand. Code of Conduct for State Services.URL: <http://www.ssc.govt.nz/code>
11. The Office of Government Ethics (OGE). URL: http://www.usoge.gov/pages/about_oge/agcy_prg_serv.html.
12. Верховна Рада України. Офіційний сайт. <https://www.rada.gov.ua/>
13. Кабінет Міністрів України. Офіційний сайт. <https://www.kmu.gov.ua/>
14. Президент України. Офіційний сайт. <https://www.president.gov.ua/>
15. Реєстр політичних партій. Офіційний сайт <http://www.minjust.gov.ua/parties>